

ARTICLES CENTRALS

La polarització perjudica la democràcia i la societat

Jennifer McCoy

Catedràtica de Ciències Polítiques, Georgia State University (Atlanta, EUA)

Una polarització intensa debilita la democràcia. En democràcies sanes, els grups oposats es consideren adversaris polítics amb qui competir i, en ocasions, negociar. Tanmateix, en les democràcies profundament polaritzades, els oponents polítics es veuen com un enemic a qui s'ha de vèncer.

Un projecte d'investigació col·laboratiu que vaig dirigir¹ sobre democràcies polaritzades de tot el món analitza els processos mitjançant els quals les societats es divideixen en "tribus" polítiques, amb el consegüent perjudici per a la democràcia. Sobre la base d'un estudi d'onze països, inclosos els Estats Units, Turquia, Hongria, Veneçuela i Tailàndia, hem constatat que quan els líders polítics titllen els seus oponents d'immorals o corruptes, creen dos bàndols al sí de la societat: "nosaltres" i "ells"; el que els politòlegs i els psicòlegs denominen "grups propis" i "grups aliens".

En aquesta dinàmica tribal, cada bàndol veu l'altre com el "grup aliè", amb una creixent desconfiança, biaix i enemistat. Creix la percepció que "si ells guanyen, jo perdo". Cada bàndol veu l'altre grup polític i els seus partidaris com una amenaça per a la nació o la seva forma de vida, en cas que arribés al poder. Per tant, els seguidors de l'actual governant toleren que tinguin un comportament més antiliberal i creixentment autoritari per mantenir-se en el govern, mentre que els seus opositors estan cada vegada més disposats a recórrer a mitjans antidemocràtics per fer-lo fora del poder. El resultat no és cap altre que una democràcia perjudicada.

Factors de polarització

La nostra investigació constata que en la polarització greu influeixen tres factors principals²:

1. Les divisions alimentades pels polítics

En primer lloc, sovint aquest fenomen és estimulat per la retòrica dels líders polítics, que exploten greuges reals dels votants. Aquests polítics decideixen subratllar les qüestions que generen divisió, a fi d'afavorir la seva pròpia agenda política. És possible que explotin greuges i ansietats reals sobre l'atur o la delinqüència o, fins i tot que s'inventin una amenaça, com Donald Trump quan va titllar els refugiats centreamericans d'"exèrcit invasor".

En un context de polarització extrema, les persones se senten distanciades respecte de l'"altre bàndol" i en sospiten. Alhora, se senten lleials i confiades respecte al seu propi bàndol, sense analitzar-ne biaixos ni la base objectiva de la seva informació. Per tant, són receptius a la retòrica dels líders polítics que pretenen generar vots a partir de la por de l'"altre". Malgrat que és un fenomen comú, identificat des de fa temps per la psicologia social, s'ha agreujat encara més en l'era actual marcada pels cicles de notícies de 24 hores a les xarxes socials i en la qual els mitjans de comunicació més polititzats repeteixen i amplifiquen els atacs polítics.

“ En un context de polarització extrema, les persones se senten distanciades i sospiten de l'"altre bàndol". Alhora, se senten lleials i confiades respecte al seu propi bàndol, sense analitzar-ne els biaixos ni la base objectiva de la seva informació ”

2. Reacció de l'oposició

Malgrat tot, la polarització treballa en dos sentits. Com reacciona l'oposició política és el segon factor que explica l'impacte de la polarització en la democràcia. Si davant de la retòrica de ressentiment i les tàctiques que pretenen excloure el perdedor l'oposició respon amb un llenguatge polític agressiu i demonitzador semblant, hi ha el risc de consolidar un cicle que porti a un atrinxerament en la política de polarització.

D'altra banda, si l'oposició mobilitza els votants al voltant d'un missatge positiu de democratització i es resisteix a adoptar les estratègies de l'"ull per ull", es poden establir les bases de la despolarització.

3. Falles polaritzants

Com va constatar la nostra investigació, el tercer obstacle, i el més difícil, rau en la base subjacent de la polarització. Quan els països es polaritzen al voltant de divisions³ que reflecteixen debats no resolts, presents ja en la base del país, és més probable que l'esmentada polarització resulti duradora i nociva.

Aquestes divisions solen estar relacionades amb conceptes sobre la identitat nacional i els drets de la ciutadania. Aquest tipus de polarització és particularment perjudicial ja que gira entorn dels debats sobre qui són els ciutadans legítims i qui pot representar-los legítimament. Per exemple, els Estats Units es van fundar sobre la desigualtat en els drets de ciutadania per als afroamericans, els nadius americans i les dones. Quan aquests grups van reafirmar els seus drets en el moviment pels drets civils de la dècada de 1960 i en el moviment de dones de la dècada de 1970, va créixer la polarització entorn d'aquests drets i el canvi en la posició d'aquests grups.

La perillosa lògica de la polarització

1. La polarització premia les posicions extremes i debilita els moderats centristes

Els líders i partits polaritzadors necessiten enemics per establir una línia divisòria entre "nosaltres" i "ells". Atien la por d'aquests enemics a fi de continuar guanyant eleccions. Els enemics poden ser externs (els immigrants a Hongria o els imperialistes estrangers a Veneçuela) o interns (els terroristes kurds a Turquia, els mitjans de comunicació als Estats Units i qualsevol que no estigui d'acord amb el líder). Els

extremistes d'ambdós bàndols etiqueten després els moderats que estan disposats a entaular compromisos com a “traïdors en connivència amb l'enemic” o “venuts”. D'aquesta manera, el centre desapareix i les posicions radicals predominen, amb la consegüent paràlisi política o, fins i tot, l'aparició d'un conflicte violent.

2. La polarització influeix en les percepcions individuals i és difícil de revertir una vegada creada

Quan ja s'ha instal·lat una manera de pensar polaritzada i els votants se senten profundament dividits psicològicament i espacialment, és molt difícil tornar enrere. La investigació⁴ sobre el raonament induït ens ajuda a comprendre aquest problema. Les emocions i els desitjos i temors inconscients⁵ influeixen en com interpretem la informació, en especial si ens sentim amenaçats. Els votants estan motivats per eliminar la dissonància cognitiva rebutjant els fets que posen en dubte les seves visions del món o el seu concepte de si mateixos. Els líders polaritzadors aprenen que explotar els temors i ansietats dels seus partidaris els servirà per guanyar les eleccions, de manera que encoratgen aquest raonament induït.

En conseqüència, quan el govern veneçolà difon teories de la conspiració per explicar els greus problemes del país, els seus partidaris acèrrims sembla que se'l creuen sense qüestionar-ho. D'una manera similar, el moviment *birther* de Trump, que posava en dubte la ciutadania de Barack Obama i el seu dret a ser candidat, rebutjava la informació objectiva sobre el lloc de naixement de l'expresident nord-americà.

“ Quan ja s'ha instal·lat una manera de pensar polaritzada i els votants se senten profundament dividits psicològicament i espacialment, és molt difícil tornar enrere ”

3. Les tàctiques d'“ull per ull” agreugen la polarització i resulten contraproductives

Una estratègia obstruccionista intensifica la polarització i pot posar en perill la democràcia. Tractar la política com un joc de represàlies i contrarepresàlies pot fer que t'expulsin del terreny de joc. Per exemple, a Veneçuela, l'oposició política es va negar a negociar⁶ amb el president Chávez i, enlloc d'això, va intentar durant tres anys expulsar-lo de la presidència mitjançant mètodes tant constitucionals com anticonstitucionals. Quan aquesta estratègia va fracassar, l'oposició va boicotejar unes eleccions legislatives i va perdre per complet el control del Congrés davant del partit de Chávez, amb la qual cosa li van cedir la potestat de nomenar els membres del Tribunal Suprem i del Consell Nacional Electoral durant la següent dècada.

Desfer la polarització

És possible eludir la polarització o, fins i tot, trencar-la sense permetre un comportament antidemocràtic ni eludir l'enfrontament polític entorn de determinats principis i qüestions. Evitar que s'intensifiqui la divisió i desconfiança que sembla aterrada a les nostres societats és responsabilitat tant dels líders polítics com dels ciutadans. No n'hi ha prou amb retirar-se de la política.

Els ciutadans poden protegir-se a si mateixos i a la seva democràcia si són conscients dels mecanismes polítics i psicològics de la polarització i dels primers signes d'alerta de l'erosió democràtica. Poden negar-se a participar en la trampa de la demonització de la política, quan insisteixen a votar massivament contra aquells que utilitzen mètodes polaritzadors. Els líders polítics han de ser conscients que les seves paraules i accions poden incrementar, evitar o reduir la polarització greu.

Pel què fa als que prioritzen la victòria del seu equip per damunt de tot, la consciència que amb el temps seran els perdedors de les regles que han redissenyat hauria de temperar els seus ànims. Pel què fa a aquells que tenen una perspectiva més àmplia centrada en els interessos col·lectius i el benestar de la societat, comprendre la lògica de la polarització, que impedeix la resolució comuna de problemes, podria donar-los el coratge necessari per superar la divisió en lloc de respondre amb estratègies de polarització perjudicials.

SOBRE L'AUTORA

Jennifer McCoy és catedràtica de Ciències Polítiques a la Georgia State University

(Atlanta, EUA), i actualment és investigadora a l'Institute for Advanced Studies a la Central European University (Budapest, Hongria). Lidera un grup de recerca sobre la polarització i les seves conseqüències en la democràcia.

* Algunes parts d'aquest article van aparèixer prèviament a:

The Washington Post:

[“Before going nuclear, Republicans and Democrats might consider these four lessons from polarized democracies”](#)

The conversation: [“Extreme political polarization weakens democracy - can the US avoid that fate?”](#)

1. Veure l'article [“Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities”](#), de Jennifer McCoy, Tahmina Rahman i Murat Somer, publicat el 20 de març de 2018.

2. Veure l'article [“Toward a Theory of Pernicious Polarization and How It Harms Democracies: Comparative Evidence and Possible Remedies”](#). The Annals of the American Academy of Political and Social Science, gener de 2019. Editors Jennifer McCoy i Murat Somer.

3. Veure l'article [“Transformations through Polarizations and Global Threats to Democracy”](#). The Annals of the American Academy of Political and Social Science, octubre de 2018. Editors Jennifer McCoy i Murat Somer.

4. Veure [“The roles of information deficits and identity threat in the prevalence of misperceptions”](#), de Brendan Nyhan, Dartmouth College i Jason Reifler. Desembre de 2017.

5. Veure l'article [“Why you think you're right, even when you're wrong”](#), de Julia Galef, març de 2017.

6. Jennifer McCoy, Francisco Diez [International Mediation in Venezuela](#), USIP Press, 2011.

[Fotografia](#) d'Arturo Castaneyra

© Generalitat de Catalunya